

Засоби використання мистецького контексту на уроках української мови та літератури

Стаття присвячена важливій темі інтеграції музики, кіно, образотворчого мистецтва в освітній процес україномовного контенту. В умовах оновлення педагогічного підходу до проведення сучасного уроку мистецький контент активізує творче мислення дітей і допомагає розширити інтелектуальні здібності учнів під час вивчення матеріалу мовно-літературної галузі.

Ключові слова: мистецька інтеграція, освітній процес, україномовний контент, педагогічний підхід, творче мислення, критичне мислення, емоційний інтелект, візуальна грамотність.

The article is dedicated to the important topic of integrating music, cinema, and fine arts into the educational process of Ukrainian-language content. In the context of updating the pedagogical approach to conducting a modern lesson, artistic content activates children's creative thinking and helps expand students' intellectual abilities while studying material in the language and literature field.

Keywords: art integration, educational process, Ukrainian-language content, pedagogical approach, creative thinking, critical thinking, emotional intelligence, visual literacy.

Мистецький контекст у навчанні – це поєднання словесного мистецтва з іншими видами творчості. Обдаровані діти глибоко емоційні. Вони відрізняються високою інтелектуальною допитливістю й здатністю мислити символічно. Тому мистецька різноманітність допомагає сильніше підсилити дитячу мотивацію й вплинути на розкриття творчих можливостей.

Використання мистецького контексту дає можливість заглибитись у аналіз художніх творів і запропонувати його прочитання зовсім з нової точки зору; допоможе створити умови індивідуальної освітньої траєкторії й формування асоціативного та критичного мислення. Метод мистецького контексту ґрунтується на ідеях Л. Виготського про розвиток уяви, на концепції інтегрованого навчання О. Пометун та положеннях педагогіки творчості Т. Туркот. Цей метод має необмежені можливості удосконалення в сучасній школі. Змінюються сучасні Для удосконалення міжпредметної інтеграції зручно використовувати онлайн-платформи для спільної роботи, мультимедійні інструменти, інтерактивні карти та хронології, вебквести та інтерактивні завдання, відео та аудіо, інтерактивні тести

та опитування, використання VR/AR технологій і багато інших можливостей. Але вибір залишається за вчителем/вчителькою. Саме викладачі є натхненниками й каталізатором змін. Підготовка креативних завдань, заохочення до співпраці, мотивація надихають учнів до відкриття в собі нових можливостей і творчих змін.

Василь Симоненко « Лебеді материнства».

Використання генератору картин допомагає конструктивно розкрити своє бачення різноманітних ідей. Учні мають можливість засобами об'єднання різних частинок зобразити улюблений образ. Своє бачення образу матері в сучасному прочитанні можуть розкрити навіть ті діти, які не вміють малювати.

Рис.1. Генератор картин.

Учні за допомогою вправи «Ланцюжок змін» складають портретну характеристику змін настроїв, почуттів та переживань головного героя В. Стефаника «Камінний хрест». Такий спосіб допомагає розвивати вміння роботи в колективі. Учні пропонують свої ідеї.

Рис.2. Учні проводять літературне дослідження.

Сучасне осмислення минулих подій.

Рис. 3. Фото власного архіву.

Використання автентичних фото історичних місць допомагає учням візуалізувати події, описані в літературних творах, поглиблює розуміння контексту епохи Коліївщини.

Гра «Упізнай героя».

Гра на візуальну ідентифікацію літературних образів розвиває аналітичні навички, тренує концентрацію уваги, величне минуле.

Розвиток аналітичних навичок: гра на впізнавання героїв через візуальні образи тренує уважність до деталей.

Поглиблення розуміння персонажів: учні вчать бачити зв'язок між зовнішністю героя та його внутрішнім світом.

Інтерактивність та залученість: ігровий формат підвищує мотивацію та активність на уроці.

Рисунок 4. Герой та подія.

Гра « Літературна відповідність».

Інтерактивна гра на встановлення відповідностей між літературними творами, історичними датами, математичними зображеннями. Нестандартні підходи до проведення етапу закріплення матеріалу допомагає активізувати зацікавленість учнів, обдарованим надає підґрунтя створити свої проекти удосконаленого прочитання й закріплення вивченої теми із залученням сучасних програм. Встановлення відповідностей розвиває асоціативна мислення й міжпредметні зв'язки.

Рисунок 5. Об'єднання запропонованих тем.

Гра «Збери визначення».

Вивчення теорії літератури потребує нестандартного підходу. Використовуємо інтерактивний підхід до вивченні термінологій. Конструювання визначень літературних понять

через гру розвиває логічне мислення, допомагає краще засвоїти теоретичний матеріал та формує навички роботи з термінологією.

Рисунок 6. Робота з термінами.

Вправа «Катерина Т. Шевченка: нові смисли в сучасному контексті».

Мистецький контекст дозволяє обдарованим учням яскраво візуалізувати актуальність літературної спадщини, перетворює урок літератури на простір для творчого діалогу між епохами, культурами та формами мистецтва.

Рисунок 7. Сучна інтерпретація поеми.

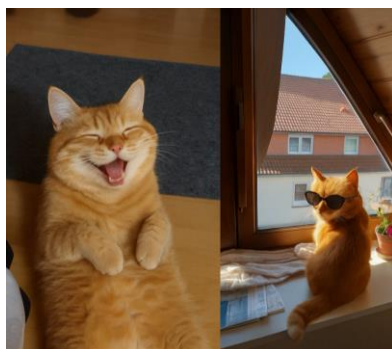
Вправа « Кольоровий серпантин».

Кольористика в літературі: завдання розвиває увагу до художніх деталей та розуміння символіки кольору в літературному творі. Асоціативне мислення: учні встановлюють зв'язки між кольоровими образами та емоційним наповненням тексту. Креативна інтерпретація: пошук цитат за кольорами стимулює нестандартне прочитання класичних творів.

Рис.8. Робота з цитатами.

Вправа « Герой як інсталяція».

Творче зображення засобами цифрових ілюстрацій, графічного дизайну, відеомонтажу, методів штучного інтелекту для розвитку креативності та просторового мислення учнів. Діти створюють інсталяцію, що символізує найкращого друга або літературного героя і

його емоційний стан. Обдаровані школярі можуть підготувати власний режисерській сценарій.

Рис.9. Улюблений герой.

Словесність за своєю історичною концепцією тісно пов'язана з музикою, театром, живописом, кіномистецтвом, тому саме уроки української мови та літератури є найбільш сприятливою платформою для інтеграції різних наук. Учні можуть глибше усвідомити художній текст, розвинути навички інтерпретації, побачити багатшаровість образів, перетнути межі звичайного прочитання. Такий підхід є оптимальним для обдарованих дітей, схильних до асоціативного й образного мислення.

Високий рівень інтелектуальної активності, здатність до комбінаторики образів, швидка адаптація в складних ситуаціях допомагає розвинути творчий потенціал. Гуманітарна галузь є особливо актуальною для розвитку уяви, створенню нового смислу на основі відомого. На функцію мислення впливає мистецький контекст, який поєднує різні види мистецтва.

Інтермедіальність у шкільній практиці створює цікаві поєднання різних видів мистецтва: порівняння вірша з картиною, музикою та епізоду твору, аналіз фільму як інтерпретації тексту, співставлення музичного ритму з ритмом поезії, візуалізація через анімацію, картини, графіку.

Цифрові інструменти удосконалюють сучасне використання мистецького контексту. Вчителі використовують інтерактивні платформи для створення мистецьких презентацій, цифрові картинні галереї, сервіси для створення подкастів і відеосе, інструменти візуалізації й майндмепів.

Такі інструменти надзвичайно ефективні у роботі з обдарованими дітьми, тому що відповідають їхньому високому рівню когнітивної активності й забезпечують можливість самовираження й самовдосконалення.

Вчитель не тільки підтримує й направляє учнів під час опрацювання тієї чи іншої теми мовно-літературної галузі, він спрямовує учня на самостійне дослідження, знайомить з нормами академічної доброчесності, допомагає структурувати набуті творчі й наукові надбання (ідеї), створює умови для участі у різних конкурсах (МАН, олімпіади, творчі фестивалі).

Мистецький контекст сприяє проведенню широкої дослідницької роботи й дозволяє створювати унікальні міждисциплінарні проекти. Практична спрямованість інтеграції мистецького матеріалу з мовним контекстом.

1. Музика дозволяє учням відчутти ритм художнього мовлення, створює емоційний фон для аналізу тексту.
  - М. Лисенко «Думка-Шумка» — до романтичних балад.
  - Саундтрек до мультиплікаційного фільму «Мавка» — до творів Лесі Українки.
  - Ганс Ціммер «Pirates of the Caribbean» — для пригодницьких творів.
2. Фрагменти фільмів допомагають створити порівняльні характеристики режисерських та авторських бачень.
  - «Вечори на хуторі біля Диканьки» — до фольклорних мотивів.
  - «Джури козака Швайки» — до історичних романів.
  - «Мавка. Лісова пісня» — до аналізу образів Лесі Українки.
3. Картини допомагають учням створити відчуття тексту, уявити художні образи, провести паралель між мистецтвом слова й пензля.
  - балади Тараса Шевченка — полотна «Катерина», «Причинна», «Місячна ніч на Дніпрі» (А. Куїнджі).
  - «Давня казка» Лесі Українки — роботи М. Примаченка, О. Мурашка.
  - пригодницькі твори Рутківського — картини М. Самокиша.Практичні вправи з використанням мистецького контексту.

1. Експресіоністичні мотиви в поезії та живописі.

Мета: показати учням спільні риси експресіонізму в літературі та образотворчому мистецтві.

Основні етапи:

  - * Огляд картини М. Бойчука, В. Кричевського, О. Новаківського.
  - * Аналіз ліричного тексту (наприклад, П. Тичини).
  - * Порівняння прийомів: колір — звук, контраст — ритм, деформація — метафора.
  - * Творча частина: учні створюють «емоційну карту» поезії у вигляді кольорових плям або цифрових абстракцій.
  - * Обдаровані учні — творче завдання...
  - * Рефлексія.
2. Синтаксичний ритм і музична інтонація.

Мета: показати зв'язок між синтаксисом та музичною структурою.

  - Аналіз ліричного тексту (наприклад, П. Тичини).
  - Рефлексія.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бітківська Г. В. Міжкультурний діалог у журнальному контексті: інтермедіальні зв'язки. *Літературознавчі студії* : зб. наук. праць. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. № 40 (1). С. 65–73.
2. Брюховецька Л. Література і кіно: проблеми взаємин. Літ.-критич. Нарис / Лариса Брюховецька – Київ: Рад. письменник, 1988.
3. Просалова В.А. Інтермедіальні аспекти новітньої української літератури. Донецьк : ДонНУ, 2014. 154 с.
4. Нич Р. Світ тексту : постструктуралізм і літературознавство. Львів : Літопис, 2007. 316 с.
5. Гундорова Т. Проявлення слова: — Вид. друге, перероб. та доп. — К.: Критика, 2009.
6. Л.С.Виготський «Уява і творчість в дитячому віці» (1991)
7. І.А. Зязюн. Філософія педагогічної дії (монографія). Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, 2008 ...
8. Клочек Г. Поетика візуальності Тараса Шевченка / Г. Клочек. -К. : Академвидав, 2013. -256 с.
9. Пометун О., Пироженко Л. *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання.* — 2004.
10. Савченко О. *Дидактика сучасної школи.* — 1997.